

Sverigedemokraterna & kvinnorna

Kvinnligt politiskt deltagande ur ett aktörsperspektiv

Linus Ekman
Robin Engström

Abstract

Trots att nationalistiska partier är mansdominerade och har en begränsande kvinnoyn lockar de till sig kvinnor. Tidigare försök att förklara detta fenomen har varit relationella eller strukturella på bekostnad av aktörsdrivna approacher. I den här uppsatsen genomför vi en intervjubaserad studie av kvinnor som representerar det nationalistiska partiet Sverigedemokraterna (SD) i skånska kommunfullmäktige för att besvara frågan vad som möjliggör eller försvårar kvinnligt engagemang. Invandringsfrågan är central för kvinnornas engagemang men måste kompletteras med en garbage can-modell där ett flertal faktorer såsom ökad tillgång till information och förekomst av val vägs in. Det är viktigt att förstå kvinnans möjligheter att komma till tals inom SD. Vi identifierar media och mäns uppmärksamhetssökande beteende som ett yttre respektive inre hinder för detta. Vi argumenterar också för att Sverigedemokraterna är ett parti som låter kvinnor ha en dubbel ideologisk roll där ”hårda” och ”mjuka” frågor förs nationellt respektive lokalt.

Nyckelord: Sverigedemokraterna, kvinnor, nationalism, aktörer, strukturer, garbage can, politiskt deltagande

Antal ord: 9308

Innehållsförteckning

1	Introduktion	1
1.1	Sverigedemokraterna och nationalismen.....	1
1.2	Syfte och frågeställning.....	2
1.3	Disposition.....	3
2	Strukturer och aktörer	5
2.1	Strukturella och relationella förklaringsmodeller.....	5
2.2	Mot en aktörsdriven kvinnoforskning.....	6
2.3	Beslut i en garbage can-modell.....	8
3	Intervjuer och respondenter	10
3.1	Verklighetsplan.....	10
3.2	Population och stickprov.....	11
3.3	Frågeformuläret och intervjun.....	12
4	Resultat och analys	14
4.1	Kvinnan och den politiska övertygelsen.....	14
4.1.1	Invandringen och hotet mot Sverige.....	14
4.1.2	Bristen på gehör hos andra partier.....	15
4.1.3	En biologisk kvinnosyn.....	16
4.2	Kvinnan och vägen till engagemang.....	17
4.2.1	Upplevda problem och partimedlemskap som lösning.....	17
4.2.2	Deltagares och möjligheters inverkan.....	17
4.3	Kvinnan och hennes möjlighet att komma till tals.....	18
4.3.1	Att tala och agera.....	18
4.3.2	Rätt aktör i rätt struktur.....	19
4.3.3	Att anpassa och att anpassas.....	21
5	Sammanfattning och vidare studier	23
6	Referenser	25
	Appendix I. Intervjuguide	27
	Appendix II. Respondenter	29

1 Introduktion

Nationalismen har haft en stor inverkan på vårt västerländska samhälle; den är gränsdragningen som löper över våra berg och hav, genom våra kök och till och med genom vårt tal. Samtidigt är den, precis som så många andra politiska begrepp, svårdefinierad och överöst med konnotationer. När somliga tänker på nationalism tänker de på sång och dans runt en midsommarstång, andra tänker på intolerans och våld. Vad vi kan säga med säkerhet är i alla fall att nationalismen sprider sig i Europa. Nationalister har lärt sig att samarbeta över gränserna, och ett flertal länder har nu nationalistisk representation i Europaparlamentet, med fler som väntar på att ta sig in.

Forskningen om kvinnors roll i nationalistiska organisationer är till stor del diakronisk medan forskning på samtida organisationer är underprioriterad, inte bara i Sverige (Macklin, 2011, s. 227). Vidare har forskare, till skillnad från studieobjekten själva, misslyckats med att se bortom sina egna nationella kontexter (Rydgren, 2007, s. 247). En förutsättning för att göra komparativa studier är dock att det finns material som kan ligga till grund för jämförelsen, och vi hoppas med denna uppsats kunna bidra med kunskap till den svenska kontexten, som vi också menar är underprioriterad.

Nationalistiska rörelser är ofta mansdominerande och har historiskt betonat en biologisk uppdelning av det manliga och det kvinnliga och gör så fortfarande. Vi förundras därför över att många kvinnor trots detta väljer att gå med i nationalistiska rörelser. Här ska vi studera kvinnans roll och möjligheter i det svenska nationalistiska partiet Sverigedemokraterna (SD). SD erkänner till viss del existensen av socialt konstruerade roller, men hävdar också att mannen och kvinnan skiljer sig åt på ett biologiskt plan ”bortom det som kan observeras med blotta ögat” (Sverigedemokraterna, 2011, s. 7). Att jämlikhet mellan könen inte är en prioriterad fråga för SD har inte stoppat kvinnor från att ansluta sig till partiet, som nu har kvinnlig representation både på lokal, regional och nationell nivå. Genom att klargöra ett antal sverigedemokratiska kvinnors ideologiska övertygelse, engagemang och deras möjligheter att uttrycka sig inom partiet hoppas vi kunna få en bättre förståelse av vad som lockar kvinnor till SD.

1.1 Sverigedemokraterna och nationalismen

Vi ska inte försöka att ge en fullständig historisk överblick utan snarare peka på tre aspekter av historieskrivningen kring Sverigedemokraterna: ideologiska rötter, brottet mellan partiledarna Klarström och Jansson samt brytningen med Nationaldemokraterna.

Partiets förste ledare, Anders Klarström, hade ett förflutet i Nordiska rikspartiet, ett parti med tydlig nationalsocialistisk koppling. SD: första styrelse, som han tillsatte 1989, bestod bland annat av ett antal personer hämtade ur diverse nationalsocialistiska och fascistiska grupper (Larsson & Ekman, 2001, s. 125ff). Inom SD ses dock inte detta som partiets ideologiska ursprung, utan personerna ses snarare som individuella avvikare. SD led inledningsvis av barnsjukdomar och lockade till sig allsköns invandringskritiker. Partiets tidigare skinnskallestämpel upplevs som orättvis av SD själva då skinnskallarna sällan var engagerade i partiet utan mest slöt upp när det var dags för manifestationer och demonstrationer (Jansson, 2008, s. 48; Jomshof, 2008, s. 180, 182; Rinderheim, 2008, s. 94f).

1995 efterträddes Klarström av Mikael Jansson, som inledde förändringen som gav partiet ”en mer vuxen profil” (Rinderheim, 2008, s. 99). Bland annat infördes uniformsförbud för att jaga bort skinnskallarna från partiet (Jansson, 2008, s. 50). Förändringen uppfattades huvudsakligen som en ändrad framtoning med en bibehållen ideologi (Larsson & Ekman, 2001, s. 173; Rindersheim, 2008, s. 9). Skillnaden upplevdes dock som stor och beskrivs bland annat som ett vakuum där partiet håller på att splittras och gå i konkurs (Westergren, 2008, s. 156). Skiftet ledde också till flera uteslutningar av personer inom partiet, vilket sågs som ”[...] en naturlig del av partiets utveckling och av partiets renhållningsarbete” (Jomshof, 2008, s. 182). Som en reaktion mot uteslutningar och partiets förändring bildade ett antal utbrytare partiet Nationaldemokraterna 2001, som uppfattas än mer radikalt (Larsson & Ekman, 2001, s. 183).

Sverigedemokraternas krönika som publicerades av partiet självt vid tjugoförstaårsjubileet 2008 ger ett intryck av ett parti där många lagt ner mycket ideellt arbete och upplevt uppsägningar och social utfrysning på grund av sin politiska åsikt. Den visar också på att flera olika personligheter med mycket olika preferenser har kommit, gått och stannat kvar. Partiet har dock genom historien haft en i grunden nationalistisk och invandringskritisk ideologi. Vi väljer att använda begreppet *nationalism* och *nationalistiska partier* för att definiera Sverigedemokraterna och liknande typer av partier för vilket det annars finns en bred begreppsflora, exempelvis *högerextrem* och *radikalpopulister*. Anledningen är framförallt att detta är det ideologiska epitet som partiet ger sig själva (Sverigedemokraterna, 2011, s. 3).

1.2 Syfte och frågeställning

Den här uppsatsen syftar till att öka vår kunskap om förutsättningarna för kvinnligt engagemang och om de möjligheter och svårigheter som rör kvinnans aktörsskap i SD. Tidigare forskning om nationalistiskt engagemang tenderar att ha en deterministisk ansats, men vi argumenterar för en aktörsorienterad forskning som ett komplement till enbart strukturella och relationella förklaringsmodeller. Genom att studera utsagor av kvinnor som representerar Sverigedemokraterna i fullmäktigeförsamlingar i Skåne framträder en bild av ett parti vars kvinnliga representanter är högst politiskt motiverade snarare än offer eller medlöpare.

Under uppsatsens gång arbetar vi efter att besvara följande fråga:

- Varför går kvinnor med i Sverigedemokraterna och vad får dem att engagera sig?

Kvinnlig närvaro inom nationalistiska rörelser och studiet av detta är intressant då de flesta likartade partier ute i Europa är starkt mansdominerade (Givens, 2004, s. 30). Kvinnlig representation inom politiken är viktig för att vissa frågor ska lyftas överhuvudtaget och för att det ska ske behöver kvinnor nå en viss kritisk andel av organisationen för att kunna inleda ett arbete med att förändra makt- och dagordning (Wängnerud, 1999, s. 180f). Antalet kvinnor i partiet har också ökat vilket syns i Tabell 1, men som andel av totalt antal är deras representation fortfarande låg. Dessutom kan vi se att även om kvinnorna finns på listorna tenderar de att inte väljas in. Detta kan observeras på alla nivåer.

Val	1991	1994	1998	2002	2006	2010
Kommunfullmäktige						
Nominerade				70 (23%)	161 (22%)	391 (20%)
Valda	1 (50%)	3 (60%)	0 (0%)	6 (12%)	45 (17%)	113 (19%)
Landstingsfullmäktige						
Nominerade				24 (26%)	87 (26%)	157 (23%)
Valda	-	-	-	-	2 (13%)	12 (17%)
Riksdag						
Nominerade				12 (20%)	18 (20%)	16 (25%)
Valda	-	-	-	-	-	3 (15%)

Tabell 1. Data utanför parentes visar det absoluta antalet kvinnor, data inom parentes visar andel kvinnor av det totala antalet. Står inget procenttal finns det inga representanter. SCB kategoriserade Sverigedemokraterna som övriga partier fram till 2002, därför finns ingen data över nominerade under denna tidsperiod. Källa: SCB.

Kvinnlig representation är relevant för det parti vi har valt att studera, Sverigedemokraterna, då partiet uttryckligen i principprogrammet från 2011 hävdar att det är av stor betydelse att kvinnor finns på alla positioner i samhället då de kompletterar männen (Sverigedemokraterna, 2011, s. 19).

1.3 Disposition

I kapitel 2 överblickar vi det aktuella forskningsläget. Med startpunkt i strukturella och relationella förklaringsmodeller rör vi oss mot en aktörsorienterad forskning kompletterad med ett garbage can-perspektiv.

Kapitel 3 beskriver syftet med och utformandet av våra intervjuer samt beskriver vår population och stickprov.

4.1 behandlar kvinnornas grundläggande politiska övertygelse och beskriver denna i termer av invandring och dess hot mot Sverige (4.1.1), bristen på gehör

från övriga partier (4.1.2) och slutligen den biologiska kvinnanosynen (4.1.3). I 4.2 diskuterar vi utifrån ett garbage can-perspektiv omkringliggande omständigheter som leder till kvinnligt engagemang. Fokus ligger på hur partimedlemskap ses som lösningen på problem (4.2.1) och på individernas inverkan på beslutet att engagera sig (4.2.2). Det övergripande syftet med 4.3 är att studera aktörers tal och agerande. I 4.3.1 sammanfattar vi respondenternas syn på möjligheten att tala och agera och de hinder som finns. I 4.3.2 behandlas vilka förutsättningar som krävs för att kvinnorna ska kunna agera inom partiet. I 4.3.3 undersöker vi faktiska förändringar i relationen mellan respondent och parti.

Till sist ger vi en sammanfattning av analysen och diskuterar hur vårt material kan användas till vidare forskning (5).

2 Strukturer och aktörer

En stor del av den tidigare forskningen om kvinnor i nationalistiska organisationer har varit teoribaserad, vilket lett till att många empiriska studier främst syftat till att befästa eller vederlägga en teori. Däremot är det mer sällan som frågeställningen är utgångspunkten, där flertalet teorier kan användas för att ge en bredare bild av frågeställningen (Priester, 2009, s. 93). Då vi tror att svaret på vår frågeställning finns att hitta på flera nivåer ser vi nödvändigheten av att studera strukturer såväl som aktörer, samt deras samspel i ett ramverk med en mindre rationell verklighetsbild.

2.1 Strukturella och relationella förklaringsmodeller

Den vetenskapliga debatten visar att mer dominerande socioekonomiska förklaringar av stödet för nationalistiska grupper alltmer ifrågasätts. I stället lyfts andra typer av strukturer eller aktörorienterade perspektiv fram (Priester, 2009, s. 91). Som Matthew Goodwin (2008) påpekar vet vi ”a great deal about who *votes* for extreme right parties, we know significantly less about who *joins* and becomes *active* in this party type” (s. 34). Vi gör först ett nedslag i den väljarorienterade forskningen för att få en första orientering.

Jens Rydgren (2007) sammanställer en översikt av förklaringar till vilka faktorer som ger väljarstöd till nationalistiska partier. Vi väljer att gruppera sammanfattningen efter strukturella och relationella faktorer. De tidigaste teorierna, från 50-talet, talade om sociala sammanbrott i samhället, och har ofta använts för att förklara framväxten av nationalistiska partier i mellankrigstidens Europa. Dessa teorier visade sig dock otillräckliga under efterkrigstiden. Framväxten förklarades i stället av det moderna samhällets utveckling där vissa förlorade eller tjänade mindre på globaliseringen av ekonomin och kulturen. Det är dessa missgynnade personer som antas rösta på nationalistiska partier (s. 247). På ett relationellt plan ger Rydgren exempel på teorier som utgår från en kollision mellan ett lands invånare och invandrare i form av exempelvis etnisk konkurrens eller xenofobi. Den förra syftar främst på konkurrens om samhällets resurser såsom välfärd, arbete och bostad. Den senare lägger vikt vid att den homogena nationella identiteten hotas i ett samhälle med större mångfald, vilket Rydgren kopplar till xenofobi. En annan relation som antas ha betydelse för framväxten är det politiska missnöjet och alienationen mot de etablerade makthavarna och hur det demokratiska systemet fungerar (s. 250f).

Aktuellt för vår studie är även Terri Givens (2004) forskning om skillnaden i manligt och kvinnligt väljarstöd för nationalistiska partier i Danmark, Frankrike

och Österrike. Studiet av de tre länderna, liksom andra länder, visar att män tenderar att vara överrepresenterade i stödet för dessa partier (s. 30). Hon söker förklara sambandet genom att jämföra skillnader i kvinnors och mäns utbildning, typ av arbete, syn på invandring et cetera. Det visar sig att det särskilt är den negativa synen på invandring som avgör om man röstar nationalistiskt eller inte. Dock är denna åsikt jämt fördelad mellan könen och förklarar därmed inte skillnaden mellan hur män och kvinnor röstar (s. 47f). Hennes svar är inte tillfredsställande; "[...] simply being female makes one less likely to vote for these parties" (s. 50). Den enda slutsats hon drar är att det framförallt är så kallade blue-collar workers som dras till nationalistiska partier (s. 48).

Efter denna sammanfattning av väljarforskning, ska vi nu belysa deltagarforskning. Uppfattningen att det framförallt är arbetare som söker sig till nationalistiska partier ifrågasätter Karin Priester (2009). Hon har studerat 500 kvinnor som ställde upp i val i Tyskland för de tre största nationalistiska partierna. Slutsatsen hon drar är att kvinnorna inte har en typisk arbetarbakgrund utan snarare tillhör det som hon kallar för traditionell småborgerlig klass. I det begreppet innefattar hon yrken som hantverkare, handelsarbetare och vårdpersonal (s. 88). Yrkesbakgrund är dock inte ett tillräckligt kriterium utan sätter endast ramen för en psykologisk självförståelse som leder till engagemang i partiet (s. 89). Den traditionella småborgerliga klassen präglas av ett pliktetiskt förhållningssätt till nationen, där plikten består i att värna om nationen och vara beredd att uppoffra sig själv för denna. Denna etik ifrågasätts av det post-moderna idealet om självförverkligande, och i denna konflikt uppstår dragningen till nationalistiska partier (s. 90).

2.2 Mot en aktörsdriven kvinnoforskning

However uncomfortable it may be for us to acknowledge women's part, and women's guilt, in the most offensive political movements of the twentieth century, it is just as problematic to carry assumptions that women constitute a homogenous political category, and that those exceptional cases of women who support unworthy causes are not acting as "normal" women.

(Gottlieb, 2004, s. 116)

Genom att intervjua ett flertal aktiva kvinnor i SD har vi tagit en aktörsorienterad ansats. Det kan låta uppenbart att forskare måste kontakta medlemmar för att få insikt i en organisation, men forskare som Matthew Goodwin (2008) påpekar att det är svårt att motstå frestelsen att förklara medlemskap i termer av socioekonomisk determinism. Ett ökat aktörsfokus kan ses som en följd av en gradvis övergång från studier på makronivå till mikronivå som startade i början av 2000-talet. Detta innebär att fokus, i synnerhet i studier av nationalistiska organisationer, skiftar från parti till partimedlem (s. 33). Tidigare kvantitativ forskning såg snarare till sannolikhet än verkliga bakgrundsfaktorer (Priester, 2009, s. 88).

En stor del av den europeiska forskningen om kön och nationalistiska organisationer fokuserar på kvinnors roll i mellankrigstidens fascistiska organisationer. Även om det inte går att direkt jämföra mellankrigstidens auktoritära organisationer med SD, kan vi extrapolera en del teoribildning rörande kvinnan som ideologiskt övertygad aktör. Julie Gottlieb (2004) har främst studerat kvinnors roll i *British Union of Fascists* (BUF), en fascistisk organisation i mellankrigstidens Storbritannien. För de som hellre ser kvinnan som ett offer är frågan om graden av politisk aktivitet i den här typen av organisation känslig då ett ökat aktörskap kan äventyra denna offerstämpel (s. 115). Gottliebs aktörsdrivna forskning medför att hon ger kvinnorna ansvar för sitt eget engagemang, och att det knappast gör någon rätt att helt enkelt betrakta dem som offer för falsk medvetenhet eller sexistiska strukturer (s. 116). Gottlieb fokuserar genomgående på vad som verkar vara en inkompatibilitet mellan fascism och feminism. Så är dock inte fallet, argumenterar hon; de kvinnor som hade ledande poster inom BUF såg ingen konflikt mellan fascism och feminism. Uppdelningen mellan kvinnors politiska handlande och deras intresse för ”kvinnofrågor” framstår mer som en modern uppdelning, en påtvingad distinktion som historiker infört som ett resultat av att vi lever i en liberaldemokratisk värld, fjärran från den tid då dessa kvinnor agerade. ”Women’s far-right activism has been motivated by the same ideological and psychological forces that impelled men to action” (s. 113). Att det inte finns någon problematik i att vara kvinna i en mansdominerad organisation skulle genljuda i England närmare åttio år senare när en kvinnlig röstvärvare för *British National Party* (BNP) blev tillfrågad hur hon såg på sin roll i partiet: ”People aren’t used to women in the nationalist movement doing more than standing behind their menfolk. They don’t realise that it’s changed now; that we’re fighting side by side with them” (Hill, 21 september 2003).

Det ökade fokus på aktörskap som Gottlieb (2004) önskar leder till en förflyttning av fokus från ledarskaps- till folksforskning. Trots att det förekommit studier på enskilda aktörer inom *BUF* och andra fascistiska organisationer under mellankrigstiden tenderar dessa att fokusera på ledarna inom organisationerna – galjonsfigurerna (s. 109-110). Genom att studera två nationalistiska organisationer i mellankrigstidens Belgien argumenterar Maarten van Genderachter (2005), precis som Gottlieb, för att lägga extra vikt vid kvinnan som självständig aktör. Genderachter menar att teorier som förklarar kvinnligt deltagande i nationalistiska organisationer i termer av brist på självinsikt kan avfärdas som historiska anakronismer. Om kvinnor bara kunde gå med i organisationer som eftersträvade total jämställdhet skulle deras självständiga politiska identiteter falla offer för ett slags determinism (s. 266). van Genderachters forskning är diskursdriven, men diskurs modifieras av faktiskt beteende och andra, motsägande diskurser (s. 266f). Ett exempel på detta visar hur organisationen *Katholieke Vlaamsche Meisjesbeweging* omtolkade sitt eget motto, *Ik dien ’jag tjänar’*. De två traditionella tolkningarna av mottot avsåg antingen Gud eller maken som mottagare. I trots mot kyrkan skapades en tredje tolkning: att tjäna landet (s. 275). På detta sätt styrde kvinnorna undan biologisk determinism och omdefinierade sig som nationalister snarare än maternalister. van Genderachter argumenterar att kvinnorna inte bara var objekt i en diskurs utan att

de hade möjligheten att påverka diskursen självt (s. 280). Svaret är användbart, men kanske inte helt tillfredsställande. De svar som ges förklarar endast hur kvinnorna hanterar den rådande diskursen inom den konservativa nationella rörelsen men inte varför de går med.

Den typ av aktörsorienterad forskning som vi tar avstånd ifrån är den som kartlägger aktörer främst för kartläggandets skull. I den forskningen väger vetenskap om enskilda aktörer och deras åsikter inte särskilt tungt, och trots en aktörsorienterad ansats betraktas aktörerna lättvindigt som ett ideologiskt aggregat eller som ett offer för vissa deterministiska strukturer. Den här typen av angreppssätt är vanlig bland journalister. I ett av få verk som behandlar kvinnors roll i svenska nationalistiska organisationer, *God Dag Kampsystem*, granskar Blomquist & Bjurwald (2009) 111 kvinnor aktiva i Nationalsocialistisk Front (nu: Svenskarnas Parti) där de går igenom olika variabler som utbildningsgrad, inkomst och studielån (36-37). Deras aktörsfokus ger en god, om än något strukturell, bild av kvinnor i den svenska extremhögern, men forskning som bygger på punktmarkering av individer på det sätt som Blomquist & Bjurwald utför den tar liten hänsyn till individens integritet.

2.3 Beslut i en garbage can-modell

Anledningen till att en aktör går med i ett parti och ställer upp för val ser olika ut från fall till fall. Tidigare forskning har belyst yttre faktorer, men utifrån ett aktörsperspektiv blir också individens agerande intressant. Aktören agerar inte i ett vakuum utan strukturer sätter vissa ramar och ökar sannolikheten för ett visst utfall. Tillsammans med strukturer och aktörer verkar tillfälligheter för att vissa beslut ska fattas; detta är kärnan i Johan P. Olsens (1972) garbage can-teori. Trots att teorin är utarbetad för beslut av större offentliga policymakare kan den användas i vår studie av enskilda aktörers agerande då den tar stor hänsyn till tillfälligheter. Enligt modellen behöver beslutsprocesser inte följa en given rationell och logisk ordning där ett problem först identifieras för att sedan lösas (s. 45). I stället bygger modellen på att ett beslut i grunden är en post factum konstruktion av antingen deltagare eller en utomstående observatör. Orsaken till konstruktionen är ett behov av att kunna analysera beslutet i jakt på mönster. I garbage can-modellen kopplas dock aktörernas intention och händelseförloppet loss från varandra för att se vilka olika element som kan spela in (s. 48).

De fyra element som påverkar ett beslut är (s. 52f):

- vilka möjligheter som uppstår
- problem som upplevs
- lösningar som upptäcks
- vilka deltagare som närvarar

I fallet med kvinnligt deltagande skulle det kunna vara att någon sticker ett flygblad i din hand och frågar om du vill gå med i partiet. Mottagaren upplever att

inget annat parti kan ta tag i en viktig politisk fråga. Lösningen skulle kunna vara att gå med i just det parti som tar kontakt. Utfallet beror på vilka människor som är närvarande. Förutom att aktörens intentioner kopplas loss från beslutet, kopplas även lösningen loss från problemet (s. 56). I vissa fall finns det flera lösningar till ett problem, men det kan även finnas en lösning men flera olika problem. Så även om personen i exemplet ovan inte upplever samma problem kan hon ändå gå med därför att det blir en lösning på ett annat problem (kanske vill hon ha en social gemenskap). Det finns dock vissa strukturella begränsningar; kanske kan hon av sociala orsaker inte gå med i partiet även om det vore en lösning på ett problem. Exempelvis skulle ett medlemskap kunna leda till förlust av jobb.

3 Intervjuer och respondenter

Gottliebs empiri har delvis tillkommit genom intervjuer med involverade personer, men hon påpekar att empiriska studier inte är det enda sättet att närma sig kvinnor i politiska organisationer (s. 112). Dock går det inte att bortse från att empiriska studier, alltså i form av direktkontakt mellan forskare och intervjuperson, utmanar cementerade antaganden. Enligt Goodwin (2008) kan vissa upptäckter nyansera de stereotypiska bilder som vi alla bygger upp i förväg, men också krossa myten om att nationalistiska grupper inte skulle vilja prata med akademiker (s. 34).

3.1 Verklighetsplan

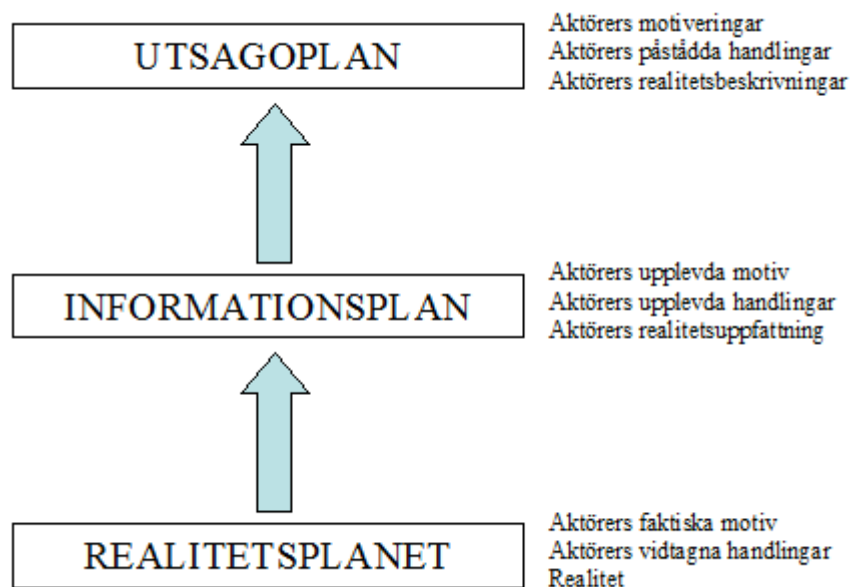
När SD tog sina första stapplande steg mot att bli ett rumsrent parti pågick en intern debatt om betydelsen av begreppet *feminism*. Tankarna om *särartsfeminism*, alltså den typ av feminism där mannens och kvinnans avvikande natur erkänns men där mannen och kvinnan också antas komplettera varandra, går att spåra till en debatt i partitidningen *SD-Kuriren* (Karlsson, 2001, februari, s. 6). Trots frågans natur gjordes de flesta inläggen i debatten av män. Vi är dock inte intresserade av att veta mer om vad männen i partiet har för syn på sina kvinnliga partikamrater, vi bryr oss inte särskilt mycket om hur de tror att kvinnornas situation ser ut. Vi vill prata med kvinnorna!

Vår vilja att låta kvinnorna själva komma till tals, i kombination med ett teoriunderskott på området, har lett oss till att under april 2012 genomföra en serie intervjuer med kvinnliga fullmäktigeledamöter i Skåne. Vi har tagit fasta på Gottliebs (2004) antagande om ideologisk motivation för engagemang (s. 113) och van Ginderachters (2005) emfas vid kvinnligt diskursskapande (s. 280) när vi föreslår följande analyskedja:

Egen politisk övertygelse → beslut att gå med i partiet → att komma till tals

Den praktiska tillämpningen förutsätter alltså i vår mening intervjuer med aktörer. Vi är dock medvetna om att det finns en inbyggd svaghet i aktörsteori. Som Lennart Lundquist (2007) mycket riktigt påpekar lever vi alla i en och samma fysiska verklighet, men inte i samma upplevda verklighet (s. 63). I vår analys bearbetar vi intervjumaterial, alltså aktörernas egna utsagor. Med hjälp av Lundquists verklighetsplan kan vi illustrera den komplexa verklighet vi befinner oss i, få en större förståelse för hur vi ska förhålla oss till materialet samt hur vi når insikt om hur vi rent metodologiskt ska gå till väga för att analysera det. I

Figur 1 ser vi skillnaderna mellan det som Lundquist kallar *utsagoplan* respektive *realitetsplan* (s. 62).

Figur 1. Förenklad modell av Lundquists (2007, s. 62) ontologiska verklighetsplan.

I vår analys utgår vi från utsagoplanen för att måla upp en bild av de kvinnliga SD-politikernas verklighet. Vi kan inte ge en fullvärdig bild av realitetsplanet och kan egentligen bara få en liten förståelse för rimligheten i utsagorna genom att undersöka förekomsten av motstridighet. Att vi nämner realitetsplanet är just för att påminna om att det är utsagor vi jobbar med och att dessa, liksom all kunskap vi tror oss ha, är konstruerade.

Det är också viktigt att vara införstådd med att vi själva som forskare har en viss förförståelse. Ofta visar det sig vid empiriska närstudier att den förförståelse som råder inom en stor del av forskarkåren inte bekräftas. Forskaren måste vara medveten om att en objektiv och värdefri åskådning av dessa aktörer, är svår eller så gott som omöjlig på grund av sin laddning (Gottlieb, 2004, s. 120). Vi använder materialet för att generalisera kvinnors situation i partiet, och det gör vi just genom att lyfta upp tendenser och exemplifiera dem med citat. Avvikande svar förekommer och givetvis ska vi kunna återge dem, men då understryker vi det ideografiska i uttalandet.

3.2 Population och stickprov

Vår population utgörs av de kvinnliga ledamöter som representerar Sverigedemokraterna i kommunfullmäktige i Skåne. Vid tidpunkten för urvalet

för den här studien (30 april 2012) uppgick dessa till sammanlagt trettio, spridda över tjugotvå olika skånska kommuner. Deras medelålder är 58 år¹. Vårt mål var att få samtliga att ställa upp på en intervju, dock valde sju att avstå från att delta i vår studie. Ytterligare sju stycken har vi, trots ansträngningar, inte lyckats nå.

Vårt slutgiltiga stickprov omfattar sexton kvinnor, som sitter i tolv olika kommunfullmäktige, varav alla utom en är ordinarie ledamot (se Appendix Appendix II). Kvinnorna är i genomsnitt 61 år. Samtliga gavs möjligheten att vara anonyma, ett erbjudande som endast tre valde att tacka ja till. Överlag verkar det råda enighet bland våra intervjupersoner att alla måste kunna stå för sina åsikter.

3.3 Frågeformuläret och intervjun

Vår intervjuguide (se Appendix Appendix I) är utformad efter den analyskedja som presenterades i 3.1. Frågornas syften är att för det första få en bild av intervjupersonernas politiska övertygelse, för det andra att få klarhet i hur det gick till när personerna gick med i Sverigedemokraterna och för det tredje få en bild av hur intervjupersonerna ser på och förmedlar partiets politik i tal och agerande. Följande temata behandlas:

- Aktörens bakgrund
- Aktörens engagemang
- Aktörens position inom SD
- SD:s kvinnosyn
- Aktörens politiska åsikter

Själva intervjuerna genomfördes under drygt tre veckor i april och maj 2012 och är av en semistrukturerad natur. Med våra intervjuer ville vi emulera ett samtal snarare än att genomföra en regelrätt utfrågning. Detta innebär att vår intervjuguide fungerade som ett yttre ramverk. I praktiken innebar detta att vi kunde låta intervjupersonerna utforma intervjun rent strukturmässigt, men att vi ändå såg till att få svar på våra frågor. Den uppenbara fördelen med det här tillvägagångssättet är att vi utöver att få svar på våra egna frågor också fick svar på frågor som vi aldrig haft planer på att ställa.

Intervjuerna var upplagda så att en intervjuare och en respondent närvarade för att efterlikna ett personligt samtal. Samtalen spelades in och relevanta delar har sedan transkriberats. Majoriteten av intervjuerna, elva stycken, genomfördes per telefon medan resterande fem stycken gjordes vid personliga möten. IntervjuseSSIONerna spänner från tretton minuter till en timme och fjorton minuter, med en snittlängd på tjuugoåtta minuter. De stora variationerna i längd kan dels förklaras av att vi inte tillämpade några tidsbegränsningar utan lät

¹ Siffrorna baseras på från Skatteverkets folkbokföringsregister.

intervjupersonerna utveckla sina tankar (och mängden anekdoter varierar därmed i antal).

4 Resultat och analys

Vår analys följer den kedja som presenteras i 3.1, således börjar vi med att klargöra de ideologiska förutsättningar som krävs för att kvinnor ska engagera sig. Särskilt viktigt är invandringsfrågan men också upplevelsen av brist på gehör från andra etablerade partier och kvinnornas möjlighet att smälta samman sin kvinnosyn med partiets. Trots att en politisk övertygelse är en nödvändighet leder den inte automatiskt till engagemang, utan detta är ofta ett resultat av flera oberoende faktorer. Slutligen diskuterar vi kvinnans möjligheter att tala och agera inom partiet har för inverkan på hennes beslut att förbli engagerad.

4.1 Kvinnan och den politiska övertygelsen

Vi antar att politisk övertygelse är grunden till varför kvinnor går med i nationalistiska partier. I vår studie ser vi framförallt tre olika politikområden som konstituerar denna politiska grundplåt. Dessa är synen på invandringen, bristen på gehör hos andra partier och synen på det biologiska könet. Med politisk övertygelse menar vi framförallt värderingar och inte specifika sakfrågor.

4.1.1 Invandringen och hotet mot Sverige

Tio av våra sexton respondenter ger direkt svaret att det är invandringen som är anledningen till att de gick med i partiet, hos andra kommer det fram senare under intervjuerna. Det är endast Kaarina Rantanen som betonar att det inte är invandrarfrågan i första hand för hennes del. Detta resultat ligger helt i linjen med den observation som Givens gör i sin komparativa studie av liknande partier i Europa. Invandringskritiska åsikter och stöd för nationalistiska partier hänger samman (2004, s. 47f). Invandringskritiken har dock flera dimensioner och kan grupperas enligt de relationella förklaringarna etnisk konkurrens och hotet mot nationell identitet (se 2.1). Etnisk konkurrens kommer fram i intervjuerna genom uttalanden om att samhällets resurser läggs på invandring i stället för på dem som bor här samt synen på flyktingar och deras verkliga behov. Hotet mot den nationella identiteten konkretiseras genom uttalanden om att invandrare måste ta seden dit de kommer. Också synen på kvinnor och hedersrelaterat våld nämns.

Det är viktigt att poängtera att alla nämner andra politiska frågor som angelägna, även om vi här ser att det är just invandringen som är den starkaste politiska övertygelsen som lett dem in i partiet. Flera nämner vård- och omsorgsfrågor som centrala frågor, och kopplar dessa till att allt mindre resurser

läggs på detta, framförallt på de äldre. Carina Herrstedt: ”Våra äldre får stå åt sidan som byggt upp vårt samhälle och jag tycker inte att vi som samhälle ger tillbaka tillräckligt [...] Jag tror de förväntade sig mycket mer när de slet i sina dagar.” ”Jag tycker inte riktigt om att vi ska försörja och ge pension till folk [invandrare] som inte själva har hjälpt till med pensionen”, säger Britta Hellström. Pirjo Nilsson uppfattar det som att ”man har skyldighet att försörja sig”, oavsett om man är medborgare eller inte. Ingrid Pedersen riktar sig tydligare mot invandrarna: ”De måste lära sig svenska och försöka jobba.” I samma anda ifrågasätts om alla flyktingar som kommer till Sverige verkligen har ett behov av skydd: ”Flyktingar som kan åka hem till sitt eget land på semester de är inga flyktingar”, menar Pedersen.

Den nationella identiteten och hotet mot denna har också en plats i de politiska åsikterna. De flesta är eniga om, som Eivor Söderberg uttrycker det, att ”man ska sköta sig och inte begå brott och det gäller alla som bor i Sverige [...] och så måste man anpassa sig till den situation där man är i, det gäller väl mest de som kommer utifrån”. Denna anpassning kan till exempel vara, som Anonym 2 säger, att ”skolmaten ska vara lika, den ska de kunna äta, alla som kommer hit”. Carina Herrstedt har en liknande åsikt: ”När det kommer till [...] skolan och sådana här saker då är det kanske värre kan jag tycka att man ska komma och kräva att det ska vara till exempel halalslaktat.” Gudrun Bengtsson säger att ”man är ju svensk medborgare och då ska man ju värna om Sverige och svenskheten”. Framförallt problematisk upplever exempelvis Ingrid Ekström den ”kultur där man liksom anser att kvinnorna, det, det är liksom nå'n familjens ägodel, i princip jämförbart med en slav”. Då syftar hon framförallt på hedersrelaterat våld. Detta gör även Britta Hellström när hon svarar på vilka de största utmaningarna för kvinnorna inom partiet är: ”Nå't som är väldigt aktuellt det är ju hedersrelaterat våld.” Både Ekström och Hellström hänvisar då till en händelse i Landskrona 2012 där en 19-årig kvinna blev mördad.

4.1.2 Bristen på gehör hos andra partier

Ibland stämplas partier som Sverigedemokraterna som missnöjespartier och att dess drivkraft är kritiken av andra etablerade partier. På frågor om synen på andra politiker och partier är svaren mycket spridda och ingen uttrycker någon större kritik mot den etablerade politiska makten. Det som främst lyfts fram är att, som Carina Herrstedt påpekar, ”man vågar inte ta [eller] beröra ämnet [hedersrelaterat våld] och berör man det måste det avslutas med att en mening med att, ’men jag är inte rasist’”. Anonym 3 är ännu tydligare på frågan om huruvida de andra partierna lyfter invandringsrelaterade frågor: ”Nej! Icke, det är bara babbel.” Fyra av respondenterna har tidigare varit med i andra partier – Folkpartiet, Centern, Moderaterna, Socialdemokraterna, Ny demokrati och Kommunens väl. Så här säger Anonym 2: ”Många håller med mig men är kvar i sitt gamla parti, men jag har också hört att många [...] från andra partier har gått över till oss.”

4.1.3 En biologisk kvinnosyn

Vi intresserar oss för kvinnornas egen syn på sig själva, så detta är inte en fråga som generellt lyfts spontant av våra respondenter. Dock är det intressant att se hur de ser på kvinnan i allmänhet, på sig själva och deras relation till den biologiska synen i sitt principprogram. En majoritet av kvinnorna svarar jakande på frågan om det finns biologiska skillnader utöver de rent synbara mellan män och kvinnor, dock svarar fyra att skillnaderna är mycket små eller obefintliga, bland andra Kaarina Rantanen säger att ”i min värld är alla individer oavsett kön”. När vi frågar henne vilken kvinnosyn hon har svårt för säger hon att ”nu låter jag nästan som Gudrun Schyman men det här att [vi ses som] nån sorts ‘andra klassens’ invånare”.

De som beskriver kvinnan som mer tydligt skild från mannen tillskriver denna kvinnlighet flera olika attribut som får konsekvenser för det praktiska livet. Flera nämner, såsom Mona Andersson, att ”redan när barn är små [...] så kan man se skillnader på pojkar och flickor i deras sätt att agera, deras sätt att leka”. Den kvinnliga naturen beskrivs av Marjorie Nilsson som tillbakadragen medan andra beskriver den på samma sätt som Ingrid Pedersen: ”Kvinnor är mer rationella [...] [en typisk kvinna] är väldigt handlingskraftig och planerar.” Kvinnor upplevs, av Carolin Gräbner, ”ha lättare för teoretiska saker, medan män har lättare för praktiska saker”. Samtidigt ser Britta Hellström att ”kvinnor [brukar] vara mer känslösamma än vad män är”. Sammantaget är de flesta eniga om att det finns biologiska skillnader, men åsikterna går isär och är ibland motstridiga när det kommer till att förklara hur skillnaderna ser ut. De flesta trycker också på att det finns undantag. De nämnda skillnaderna och bilden av den typiska kvinnan återspeglar sig ofta i deras syn på sig själva.

Konsekvenserna av en biologisk syn inverkar enligt de flesta inte på partiet. Gudrun Bengtsson säger att ”här gör vi ingen skillnad på om man är man eller kvinna. Vi driver alltihop och samarbetar jättebra. [...] Jag är en i partiet.” Detta stöd för att kvinnor och män ska ha samma möjligheter inom partiet syns tydligt av det ”absolut” som alla utom en stämmer upp i när det gäller en kvinnlig partiledare (i den mån hon har kompetensen). Den biologiska synen kan dock få konsekvenser på privatlivet. Anonym 3 säger att ”kvinnan har ju en plats att ta hand om hem och familj och barn, det är ju naturligt bland djur som människor”. Pirjo Nilsson låter samma argument leda till ett motstånd mot att ”Regeringen [...] tvingar männen till att ta del i barnpassningen [...] men nu är det många som trotsar dem och inte tar ut i alla fall”. Samtidigt trycker många, bland andra Mona Andersson, på att de ”är mycket för jämställdhet mellan könen”. Gudrun Bengtsson säger att ”det är så mycket prat nu om att vi ska vara jämställda till hundra procent men det kommer aldrig att fungera, vi är inte likadana”. Några beklagar sig också över debatten om ordet *hen*, ett syntetiskt svenskt könsneutralt personligt pronomen. Jana Lund associerar ordet med de djävulsfigurer som förekommer i tjeckiska folksagor. Bengtsson tycker verkligen inte om *hen* och tycker inte att man kan ändra på det svenska språket hursomhelst: ”Jag kan faktiskt tänka mig en folkomröstning om det.”

4.2 Kvinnan och vägen till engagemang

Även om en kvinna delar de åsikter som uttrycks i 4.1 så kommer hon inte att per automatik lösa ett medlemskap och kandidera till kommunfullmäktige. Analysen av beslutsvägen görs med hjälp av garbage can-modellen. Med hjälp av den försöker vi leta efter de pusselbitar som råkar hamna på plats. Analysen utgår från de fyra elementen i Olsens beslutsprocess: problem, lösning, möjlighet och deltagare (se 2.3).

4.2.1 Upplevda problem och partimedlemskap som lösning

Att gå med i partiet beskrivs av de flesta som ett sätt att kanalisera sina åsikter. Anonym 2 säger att hon ”ville bara ha en förändring och var arg [...]. Det enda parti jag kan tänka mig det är Sverigedemokraterna för där är lite nya idéer”. Ett problem söker en lösning och lösningen blir att engagera sig i Sverigedemokraterna. Att detta är lösningen är inte helt givet. Ingen kommer ursprungligen ur ett politiskt hem förutom Jana Lund, som i dåvarande Tjeckoslovakien växte upp i ett hem med kommunistiska föräldrar. När vi frågar om detta är något hon medvetet har tagit avstånd från svarar hon ”ja” och skrattar. Hon kom tidigt att vända sig mot denna ideologi, och redan som 11-åring bestämde hon sig för att fly. I övrigt är det dock få respondenter som har en partipolitisk bakgrund. Mona Andersson hade alltid varit politiskt intresserad, och när hon till slut bestämde sig för att engagera sig stod valet mellan SD och Folkpartiet. Att Carina Herrstedt gick med i SD var ett noggrant, övervägt val: ”Inför valet [2006] så bestämde jag mig för att jag skulle verkligen sätta mig in i allting [...] och då var det Sverigedemokraternas politik som jag tyckte stämde bäst.” Flera respondenter utöver Carina berättar om att det var ett rationellt övervägande men i de flesta fall är det ett resultat av spontana möjligheter.

4.2.2 Deltagares och möjligheters inverkan

De flesta av våra respondenter gick med i partiet under ett valår. Elva har gått med under valåren 2002, 2006 och 2010, förmodligen eftersom informationsutbudet och den lokala närvaron då var temporärt större. Marjorie Nilsson beskriver sin väg in i partiet: ”De [partifunktionärer] stod här utanför Gunnarssons affär [...] och de pratade och vi blev intresserade och så därför gick vi in i Sverigedemokraterna.” Ingrid Ekström säger att hon ”såg någon annons eller broschyr där det fanns någon liten talong man kunde fylla i”. Valtider kan även leda till att partiet aktivt frågar, som i Carolin Gräbners fall: ”På första mötet [...] fick jag erbjudande om att sitta med som kandidat på den här listan inför valet till kommunfullmäktige.”

Utöver ett ökat informationsflöde under vissa tider så har individer en stor inverkan på valet att engagera sig, men inte på det deterministiska sätt som man

kan tänka sig. Synen att kvinnor bara är ett påhäng till mannen anses tvivelaktigt (Priester, 2009, s. 79) och syns tydligt i vår population där mer än hälften är ensamstående. Carina Herrstedt poängterar tydligt att sambon inte har haft någon påverkan på henne. I vissa fall är situationen den att det är kvinnan som dragit med sig sin man. Dock går det att se de som har en partner, där är också partnern medlem.

Yttre påverkan inte avfärdas. Andra som deltar i beslutsprocessen, även om de inte tar det slutgiltiga beslutet, är partifunktionärer och vänner. I Ingrid Pedersens fall var det en politiker som tänkte hennes politiska intresse: ”Jag lyssnade på Pia Kjærsgaard i Danmark och jag tänkte ’ja, jag måste engagera mig lite också.’” Partiordföranden i Burlöv verkar ha en särdeles övertalningsförmåga. Ruth Palm förklarar: ”Han kom hem här till mig, faktiskt. Jag hade nog inte gått med annars.” Även om hembesök är ovanliga har flera respondenter goda erfarenheter av direkta möten med representanter från partiet. Det kan också vara en vän som i Eivor Söderbergs fall: ”Det var en väninna till mig [som] jag var hos och vi var, nu låter det här hemskt, men trötta på på alla jäkla invandrare på området här och vad de kostade oss [...]. Man ska göra rätt för sig när man kommer hit till Sverige och inte ta och låta bli att lära sig svenska [...], det var ungefär det som gjorde att vi blev med i Sverigedemokraterna.”

4.3 Kvinnan och hennes möjlighet att komma till tals

Här diskuterar vi tre olika aspekter av hur kvinnans möjligheter att tala och agera inom SD påverkar hennes engagemang. Först och främst är det viktigt att visa på hur respondenterna själva ser på sina möjligheter, men också att undersöka om de som aktörer är särskilt lämpade för den struktur de är en del av. Slutligen diskuterar vi den ömsesidiga påverkan mellan parti och partimedlem. Detta är ingen lingvistisk studie men språket är utan tvivel av stor vikt. När vi talar om möjligheten att komma till tals eller om språket påverkar eller påverkas av kvinnorna talar vi om respondenternas intryck och upplevelser om språket snarare än om lingvistiska element.

4.3.1 Att tala och agera

När vi frågar om det är enkelt att agera som kvinna inom SD och om det är enkelt att komma till tals får vi svar av varierade karaktär. Vi har de som dementerar all form av svårigheter, ett mellanskikt som erkänner vissa svårigheter och så ett litet antal som målar upp en bild av ett parti med en auktoritär och begränsande kvinnosyn. De flesta understryker dock att partiet inte gör skillnad på män och kvinnor, att alla är lika viktiga och att alla får komma till tals. Eivor Söderbergs svar får rekapitulera den uppfattningen: ”Jag tycker inte alls att det är speciellt svårt, fastän vi är så få, för vi är väldigt lyhörda för allas åsikter.”

I mellanskiktet återfinns vi bland annat Mona Andersson, vars svar på frågan om det är svårt att agera som kvinna inom SD kort och gott blir: ”Lite grand.” Pirjo Nilsson menar att det inte är något problem att komma till tals så länge man är saklig. De två respondenter som däremot målar upp en mer negativ bild av partiets kvinnosyn är Anonym 1 menar att kvinnor har det svårare än män eftersom de inte är så starka och kan sätta emot männen. Den andra är Ruth Palm från Burlöv:

De [övriga partiet i Burlöv] pratar inte med mig. Man har inte en chans att föra en talan i det partiet[...] Det är ordföranden som pratar för hela slanten. Han pratar och pratar och bestämmer för hela slanten. [...]. Det har alltid varit ett manssamhälle men jag märker det ännu mer nu. Karlarna pratar över huvudet på en. Inte alla, men vissa. Jag tycker att man ska kunna säga sin mening även om det inte passar alltid. Man måste kunna diskutera saker och ting, och det är ganska svårt i SD.

Just gapiga män verkar vara ett hinder inom partiet: ”De vill synas lite mer”, hävdar Ingrid Ekström. ”De går nog på lite mer under strumporna än kvinnorna gör”, menar Britta Hellström. Alla håller inte med; Gudrun Bengtsson insisterar på att hon skriker lite mer än männen. Enligt Carina Herrstedt är skrikigheten skalrelaterad; generellt är SD-män inte skrikiga, men lokalt går det att observera yttre hinder är media. Pirjo Nilsson säger att medias modus operandi har förändrats. Vad som började som en smutskastningskampanj har nu övergått i förtigande eftersom försöket att åsamka partiet skada i själva verket ledde till att fler personer sökte sig till SD. Ett flertal säger trots allt att de har haft sakliga och positiva möten med journalister medan andra har en helt annan bild. Anonym 3 känner sig orättvist behandlad men väljer att se media i ett större perspektiv: ”De behandlar väl *ingen* väl?” Jana Lund säger sig också ha blivit illa behandlad av media; när vi kontaktade henne för att boka intervjun insisterade hon på bekräftelse från vår institution för att försäkra sig om att vi inte är undercoverjournalister.

Ett flertal respondenter talar om svårigheter med att vara kvinna i politiken, men det är inte alltid klart om detta är enbart riktat mot SD. ”Man blir inte tagen på lika mycket allvar om man är kvinna. Det känns som att hade man varit en medelålders man så hade folk lyssnat mer”, menar Carolin Gråbner. För Mona Andersson är den största utmaningen för kvinnor i partiet att ”bli tagen på allvar lika mycket som en man, att bli lyssnad på, få gehör för sina idéer och sina tankar”.

4.3.2 Rätt aktör i rätt struktur

Som vi såg i Tabell 1 är SD ett tydligt mansdominerat parti, men det är inte nödvändigtvis något som respondenterna upplever som ett problem. I stället framhäver många av respondenterna ett perspektiv där antingen en god och bred kunskap eller också en initierad kunskap om ett specifikt politikområde får ligga till grund för den roll politikerna tilldelas. Att just kvinnor lyfter ”mjuka frågor”

som omsorg och skola verkar då fullkomligt logiskt i partiets ögon då kvinnorna, precis som männen, lyfter de frågor som de har egen erfarenhet av. Ett konkret exempel på detta är Kaarina Rantanen som i ett tidigt skede av vår intervju slår fast att det inte är invandringsfrågan som är den viktigaste för henne. I stället nämner hon drog- och beroendevården eftersom detta är ett område inom vilket hon har arbetat, och för att hon tycker att frågan hanteras dåligt på kommunal nivå.

Enligt vår förförståelse återfinns ideologi framförallt på det nationella planet medan mer jordnära frågor prioriteras i lokalpolitiken. De kvinnor vi har talat med är dock ideologiska också på det lokala planet, men de lägger sig på den skala som är lämplig om man vill uppnå resultat. Det är kvinnornas intryck att männen inte lyckas lika bra med det. Anonym 1, som har relevant erfarenhet från regional nivå, är inne på detta: ”De karlar som skriker högst de intresserar sig bara för invandringen. Och där har vi inte så mycket att göra på kommunalnivå.” Samtliga respondenter talar om invandring i våra intervjuer, men när vi explicit ställer frågan vilka områden som de tycker är viktigast så får vi svar som bygger på personliga erfarenheter snarare än färdigförpackade svar avsända från partihögkvarteret i Kristianstad. Här är det framförallt skola och omsorg som dyker upp som prioriterade områden, områden som det faktiskt går att direkt påverka på lokal nivå. Kanske är det just den här möjligheten att vara ideologisk på olika skalor som lockar till sig kvinnor; på en nationell skala kan de föra vad som uppfattas som en hård politik mot invandring, men på en lokal skala kan de samtidigt föra vad som kallas kvinnofrågor. Synen att männen inte riktigt kan operera på rätt skala delas också av Ingrid Ekström: ”Det som kallas för kvinnofrågor är egentligen familjefrågor. Tyvärr så är det en del män som inte har insett det.” Överlag ger våra respondenter en ambivalent bild av behovet av fler kvinnor; man uttrycker att det skulle vara bra för partiet om fler kvinnor går med men betonar att det inte är ett mål som de aktivt arbetar för att uppfylla. Eivor Söderberg om SDU och nyrekrytering: ”Vi försöker hela tiden att utbilda både flickor och pojkar. Det är bra om de här flickorna kan börja engagera sig mer, men det är inte så att vi går och letar efter dem.”

Så hur bör en sverigedemokrat vara? En manlig gruppleddare i en nordostlig skånsk kommun har ett ganska exakt svar på den frågan, han har till och med en ett konkret exempel på en sådan: i vår uppsats kallar vi henne Anonym 2. När vi frågar henne om det är svårt att agera som kvinna inom SD så svarar hon:

Ja, det är det. Det tycker jag [...] men egentligen så är jag inte den rätte. Men vår ledare säger: ”Du är rätt, du är som man ska vara”, men jag har svårt att försvara mig. Jag har svårt att försvara mig om de går på mig och är arga i partiet. Då kan jag inte försvara mig, och det är en nackdel. Där har jag inte kommit någon vart. Jag skulle vilja säga ifrån på ett bättre sätt. Jag blir försvarslös.

Hon är dock hoppfull att det ska bli bättre, och spekulerar om det inte skulle bli lättare för henne om det fanns ett tätare utbyte med andra kvinnliga sverigedemokrater. Intressant att notera är att det är sverigedemokrater i samma åldersgrupp som vår respondent vill träffa, snarare än nya, unga medlemmar.

Åldern är utan tvekan en av de viktigaste anledningarna till att kvinnor går med. Många nämner rädsla som en faktor som håller kvinnor utanför; rädsla att mista jobbet, rädsla för förföljelser och hot – ibland riktade mot barn. ”Man får ju en väldig stämpel om man blir offentlig sverigedemokrat”, säger Carolin Gräbner och lägger till att hon själv oroas för vilken inverkan hennes politiska engagemang ska ha på hennes möjligheter att få det jobb hon vill ha. Också för Jana Lund är rädslan om att förlora jobbet central: ”Det påminner mig om kommunist-Tjeckoslovakien. Att man har frihet på papper men det har man ju inte egentligen i verkligheten.” Åldersaspekten understryks vidare av Anonym 3:

Många skulle gärna vilja vara med och arbeta [men] de vågar inte för de är rädda om sitt eget arbete. De kan bli avskedade, de kan bli trakasserade. Men eftersom jag är pensionär så struntar jag i sådana grejer.

En ytterligare förutsättning är aktörens mikrostrukturer. Även om många respondenter inte har någon släkt eller vänner i partiet så uppger alla att vännerna ser positivt på kvinnornas medlemskap, även om de kanske inte själva vågar gå med. ”Jag hade ju turen att ha både väldigt stöttande familj och vänner”, säger Carolin Gräbner och påpekar att alla inte har det lika enkelt. Det är en bild som stöds av Carina Herrstedt:

Själv har jag växt upp in ganska liten by och då har alla vetat vem man är som person innan man har engagerat sig politiskt. Det är en klar fördel att det inte är så många som helt plötsligt börja tycka illa om en bara för att man har ett politiskt engagemang.

Har man inte en stor släkt som kan ta ens strid så finns partiet alltid där, menar Britta Hellström: ”Skulle det hända någonting, att man blir hotad eller nånting, så ställer partikamraterna upp.”

4.3.3 Att anpassa och att anpassas

Respondenterna är rörande överens om att invandrare måste anpassa sig efter det svenska samhället; ”rätta in sig i ledet”, som Britta Hellström uttrycker det. Frågan är om kvinnorna själva har tvingats anpassa sig efter partiet, eller om partiet kanske har anpassat sig efter dem.

Till att börja med kan vi konstatera att partiets historia inte är något de är särskilt väl insatta i, och något som de heller inte vill kännas vid. Kaarina Rantanen är medveten om de svårigheter kvinnor har haft tidigare och om partiets homofobiska förflutna, vilket är något hon tar kraftigt avstånd från. Hellström nämner också SD:s mansdominerade bagage, men att partiet också har rensat upp så att det har blivit lättare för kvinnor att agera. När hon resonerar vidare kring invandrare och anpassning till svensk kultur tycker vi oss se en parallell mellan synen på det egna partiet och synen på invandrare:

Många av dem som kommer hit [Landskrona], har jag en känsla av att de tar sina problem ifrån sina hemländer med till oss, och då tycker jag ju liksom då har man inte vunnit någonting. Det gäller att lämna det bakom sig.

Vad Sverigedemokraterna vill göra med invandrare förefaller då vara detsamma som de gjort med sig själva; att börja om från början och inte se sig om.

De flesta respondenter känner inte att kvinnosynen inom partiet har förändrats över tid, vilket de menar att vi inte ska tolka som negativt. Detta innebär dock inte att alla respondenter är nöjda med språkbruket inom partiet. Kaarina Rantanen har reagerat på hur just kvinnor omnämns i vissa nedsättande termer, till exempel *kärring*. Efter ett och ett halvt år i partiet är det dock inget hon reagerar på längre. Trots att kvinnosynen inte nödvändigtvis har förändrats över tid så säger flera respondenter att språket har blivit annorlunda, att partiet har blivit mjukare i sin framtoning. Ingrid Pedersen menar också att detta lett till att kvinnor blir mjukare bemötta. Carina Herrstedt för fram att denna mjukare framtoning inte bara är av godo:

Men absolut så har vi börjat använda språket på ett annat sätt. [...] På gott och ont så tycker jag nog att vi har gjort det. Vi kommer från att vara ett väldigt litet parti [...] det är ju klart att det är lättare att ha ett visst språk och ett visst agerande om du bara står utanför och har synpunkter. Men att komma in och ta ett verkligt ansvar det gör att man också förändrar sitt beteende och agerande och förhåller sig till saker på ett annat sätt.

När vi studerar förhållandet mellan parti och partimedlem går det alltså att se att det finns en ömsesidig lingvistisk påverkan. Eivor Söderberg trycker just på behovet av att utbilda partimedlemmarna innan de får ta del av det politiska livet, så att de inte ”gör bort sig”. Carolin Gräbner kom in i Båstads kommunfullmäktige vid en ung ålder och hade problem med att komma in i den politiska jargongen: ”Precis när jag började så kändes det som att de stod där och pratade grekiska. Jag fattade absolut ingenting vad de pratade om.” Också enligt vår mening gör det politiska språkbruket ofta politiken otillgänglig för de oinvigda, och politiker tenderar att använda begrepp som antingen är semantiskt tomma eller mättade. Jämför till exempel statsvetaren Douglas Lummis slutsats om demokratins semantik:

Used in an actual sentence, the word [democracy] often means nothing. The sentence “I’m for democracy” communicates virtually no information. At best it shows that the speaker is not a straightforward Nazi or a supporter of the divine right of kings. (Lummis, 1996, s. 14).

SD:s utbildningsprogram syftar, precis som alla andra partiets motsvarande program, att förbereda unga folkvalda för den politiska verkligheten, men det vore naivt att anta att en sådan utbildning inte färgas av partiets ideologi. Kanske kommer partiets påverkan på kvinnorna då bli ännu större i framtiden.

5 Sammanfattning och vidare studier

Det går inte att isolera en anledning till varför kvinnor väljer att gå med i ett mansdominerat parti som Sverigedemokraterna. Vad vi märker är att det är möjligheterna att uttrycka vissa åsikter som bidrar till att valet faller på just SD och inte något annat parti. Det kommer knappast som en överraskning att det är invandringsfrågan som är viktig för Sverigedemokraterna; invandringskritiska åsikter och nationalism går hand i hand. Vi har därför, med avstamp i teorin, framhåvt komplexiteten i invandringsfrågan. De två former som främst kommer till uttryck är etnisk konkurrens och hotet mot den nationella identiteten. Etnisk konkurrens manifesterar sig i uttalande som kritiserar fördelningen av samhällets resurser. Respondenterna tycker att det läggs för mycket pengar på invandrare och för lite på de svenskar som bött i och byggt upp landet genom att till exempel betala skatt. De upplever också att den svenska identiteten är hotad; att invandrare måste anpassa sig till den svenska kulturen är ett ständigt återkommande inslag i våra intervjuer. Exakt hur den här anpassningen ska se ut skiljer sig från utsaga till utsaga och spänner från att invandrare ska följa svensk lag till att de ska äta svensk mat. Respondenternas syn på mannens och kvinnans biologiska natur är motsägende. Dels erkänner man att det finns skillnader mellan könen bortom det som är synbart och att detta påverkar vilka möjligheter man har i samhället. Dock ska det inte ligga till grund för vad en kvinna faktiskt får göra. Kombinationen invandring/kvinnans natur är viktig för respondenterna, och de känner att de inte kan uttrycka de frågorna i andra partier, dels för att partierna har andra ståndpunkter, dels för att samhället stämplar kvinnorna som rasister.

Politisk övertygelse leder inte till engagemang per automatik, därför har vi använt oss av ett garbage can-perspektiv. Det visar sig att många kvinnor har gått med i partiet inför ett val, vilket vi tillskriver ett temporärt ökat informationsutbud och större lokal närvaro. Den lokala aspekten är också en förklaring till varför kvinnor söker sig till SD, även om det också kan förklara kvinnligt engagemang i andra partier. SD har dock en struktur som tillåter kvinnorna att ha en dubbel ideologisk identitet, där de "hårda frågorna" som invandringsfrågan drivs nationellt, men där "mjuka frågor" som skola och omsorg drivs lokalt.

Överlag menar de att partiet inte gör skillnad på män och kvinnor och att alla har lika möjligheter, men avvikande åsikter förekommer. Vi kan identifiera två hinder: medias påverkan utifrån och att vissa män inom partiet tar plats på kvinnornas bekostnad. Detta innebär att det krävs en viss typ av aktör i den sverigedemokratiska strukturen, vem som helst passar inte där. En högre ålder innebär att kvinnorna inte behöver oroa sig lika mycket för sina barns skull. Trygga mikrostrukturer som stöttande familj och lokal anknytning är också viktiga element. Det är således på många sätt enklare att förklara varför kvinnor inte går med i SD än varför de faktiskt gör det.

Vi har bara skrapat på ytan av vad vårt material kan ge oss, och det finns gott om sociologiska, statsvetenskapliga och lingvistiska infallsvinklar. Vi vill avsluta med att peka ut den mest uppenbara. På en temporal skala har vi gått från tiden före engagemang till starten för engagemanget för att slutligen studera engagemanget självt. Vi har således inte studerat vad som får kvinnor, och män för den delen, att lämna partiet och hur de avhoppades fortsatta relation till partiet ser ut. Som påpekats flertalet gånger är forskningen på området svag, så antalet utforskade aspekter är än så länge stort.

6 Referenser

- Blomquist, M. och Bjurwald, L. (2009). *God dag kampsyster*. Stockholm: Atlas.
- van Genderachter, M. (2005). Gender, the extreme right and Flemish nationalist women's organisation in interwar Belgium. *Nations and Nationalism*, 11 (2), 265-284.
- Givens, T. E. (2004). The radical right gender gap. *Comparative Political Studies*, 37 (1), 30-54.
- Gottlieb, J.V. (2004). Women and the British fascism revisited. Gender, the far-right and resistance. *Journal of Women's History*, 16 (3), s. 108-123.
- Goodwin, M. J. (2008). Research, revisionists and the radical right. *Politics*, 28 (1), 33-40.
- Hill, A. (21 september 2003). Far Right woos women with vows on feminism and family. *The Observer*.
- Jansson, M. (2008). Tjugo år nu, Sverigevänner. I *20 röster om 20 år: Sverigedemokraterna 1988-2008* (47-80). Helsingborg: Blåsippan.
- Jomshof, R. (2008). Att jag ändå fick gå berodde på att skolan var rädd för skrivelser. I *20 röster om 20 år: Sverigedemokraterna 1988-2008* (180-191). Helsingborg: Blåsippan.
- Karlsson, M. (2001, april). Feminism förenligt med nationalism. [Debattartikel]. *SD-Kuriren*, 41, 6.
- Larsson, S. och Ekman, M. (2001). *Sverigedemokraterna: den nationella rörelsen*. Stockholm: Ordfront.
- Lummis, D. (1996). *Radical democracy*. New York: Cornell University Press.
- Macklin, G. (2011). Conclusion. I N. Copey och G. Macklin (Red.), *The British National Party: Contemporary perspectives* (227-237). London och New York: Routledge.
- Olsen, J.P. (1972). Public policy-making and theories of organizational choice. *Scandinavian Political Studies* 7(A7), 45-62.
- Priester, K. (2009). Die unterschätzte Rolle der Frauen im Rechtsextremismus. Wahlbewerberinnen für rechtsextreme Parteien und Wahlbündnisse. *Leviathan: Zeitschrift für Sozialwissenschaft*, 37(1), 77-94.
- Rinderheim, J. (2008) Vi finns därför att det finns ett behov av oss. I *20 röster om 20 år: Sverigedemokraterna 1988-2008* (94-108). Helsingborg: Blåsippan.
- Rydgren, J. (2007). The sociology of the radical right. *The Annual Review of Sociology*, 33, 241-262.
- SCB: Statistiska Centralbyrån, Demokrati, Hemsida, [Elektronisk]. Tillgänglig: http://www.scb.se/Pages/SubjectArea___12261.aspx. Hämtdatum: [2012-05-13].
- Sverigedemokraterna. (2011). *Sverigedemokraternas principprogram 2011*. [Elektronisk].

https://sverigedemokraterna.se/files/2012/03/principprogram_A5_web.pdf.

Hämtdatum: [2012-05-08].

Westergren, A. (2008) Nej, kolla på Westergren. I *20 röster om 20 år: Sverigedemokraterna 1988-2008* (148-160). Helsingborg: Blåsippan.

Wängnerud, L. (1999). *Kvinnorepresentation – Makt och möjligheter i Sveriges riksdag*. Lund: Studentlitteratur.

Appendix I. Intervjuguide

Din bakgrund

1. Hur ser din nuvarande/tidigare yrkesbakgrund ut?
2. Kommer du från ett hem med politiskt aktiva föräldrar? Vilket parti eller organisation i sådana fall?
3. Har du en partner som är aktiv inom Sverigedemokraterna? Vem gick med först om så är fallet?
4. Har du varit med i andra partier eller nationella rörelser tidigare?

Ditt eget engagemang

5. Hur länge har du varit med i partiet?
6. Hur gick det till när du kom med?
7. Vad fick dig att gå med? Varför gick du med i SD?
8. Vilken/vilka är de viktigaste frågorna för dig?
9. Vilken syn har du på de andra nationellt etablerade partierna i Sverige?

Din roll som kvinna inom SD

10. Vilka reaktioner möter du på att du är kvinna och aktiv i SD från...
 - a. ... partikamrater?
 - b. ... vänner?
 - c. ... media?
 - d. ... andra partier?
11. Är det svårt att agera som kvinna inom SD?
12. Vilka frågor drivs främst av kvinnorna inom partiet?

Partiets kvinnosyn

13. Varför tror du att det är så få kvinnor inom SD?

14. Finns det förväntningar på dig som kvinna inom partiet att företräda vissa frågor eller anta vissa funktioner?
15. Är männen mer högljudda?
16. Vilka är de största utmaningarna för kvinnor inom partiet?
17. Kan du tänka dig en kvinnlig partiledare? Skulle du kunna tänka dig själv att ta ett ledaransvar?
18. Hur tror du att personer utifrån uppfattar SD:s kvinnosyn?
19. Många anser att historiskt har nationalistiska partier, i flera länder, haft en mycket begränsande syn på kvinnan. Hur tror du att detta har påverkat Sverigedemokraterna?
20. Ser du att kvinnosynen inom SD har förändrats under din tid som medlem?

Dina politiska åsikter

21. Har varje medborgare en skyldighet eller plikt mot Sverige? Och hur ser den ut?
22. Finns det kulturer som har kommit längre i utvecklingen än andra? Vilka skulle detta vara och hur ser de ut?
23. Hur ser du på framställningen av män och kvinnors biologiska roll i principprogrammet? Hur uttrycker sig den kvinnliga naturen/rollen? Vilken konsekvens får den för dig?
24. Hur är du som person? Är du en typisk kvinna?
25. Vilken kvinnosyn i samhället har du svårt för?
26. Finns det något begrepp eller uttryck som ändrats sig under tiden inom partiet (ex. vis demokrati, kultur etc.)?

Appendix II. Respondenter

Namn	Ålder	Kommunfullmäktige	Intervjutyp	Längd	Datum
Mona Andersson	65	Landskrona	Samtal (cafémiljö)	16 min	2012-04-27
Anonym 1	70+	-	Samtal (cafémiljö)	74 min	2012-04-23
Anonym 2	60+	-	Bokad telefonintervju	28 min	2012-04-27
Anonym 3	70+	-	Direkt telefonintervju	17 min	2012-05-03
Gudrun Bengtsson	56	Bromölla	Bokad telefonintervju	22 min	2012-04-25
Ingrid Ekström ¹	56	Svalöv	Samtal (Svalöv kommunhuset)	17 min	2012-04-26
Carolin Gräbner	20	Båstad	Bokad telefonintervju	25 min	2012-05-07
Britta Hellström ²	62	Landskrona	Direkt telefonintervju	48 min	2012-05-04
Carina Herrstedt ³	41	Landskrona	Samtal (Landskrona stadshus)	28 min	2012-04-26
Jana Lund	66	Kävlinge	Bokad telefonintervju	32 min	2012-04-28
Marjorie Nilsson	76	Svalöv	Samtal (Svalöv kommunhus)	16 min	2012-04-26
Pirjo Nilsson	55	Vellinge	Direkt telefonintervju	20 min	2012-04-25
Ruth Palm	73	Burlöv	Direkt telefonintervju	13 min	2012-05-03
Ingrid Pedersen	73	Svedala	Direkt telefonintervju	28 min	2012-04-26
Kaarina Rantanen	62	Osby	Bokad telefonintervju	25 min	2012-04-26
Eivor Söderberg	65	Helsingborg	Bokad telefonintervju	36 min	2012-04-20

¹ Sitter även i regionfullmäktige.

² Ersättare och ekonomiansvarig för distriktet.

³ Sitter även i riksdagen.